

Nr 126.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till viss maskinanskaffning för flygtekniska försöksanstalten m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Bertil Ohlin.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ohlin:

De höga hastigheter, som numera förekomma inom flygtekniken, särskilt vid störtdykning, ställa utomordentligt stora krav på flygmaterielen. För ett vetenskapligt studium av de problem, som härmed äga sammanhang, använder man sig av s. k. höghastighetstunnlar, i vilka — vanligen medelst elektriska fläktanordningar — mycket höga vindhastigheter kunna åstadkommas och samtidigt undersökningar i olika hänseenden verkställas å i tunnlar anbragta flygplansmodeller.

1943 års riksdag (skr. nr 26) anvisade dels å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 180 000 kronor till bygg-

nad för en höghastighetstunnel vid flyktekniska försöksanstalten dels ock å driftbudgeten under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 317 000 kronor till utrustning m. m. av nämnda byggnad.

I skrivelse den 19 februari 1945 har *styrelsen för flygtekniska försöksanstalten* hemställt, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 måtte anvisas *dels* ett reservationsanslag av 70 000 kronor för anskaffning av vissa verktygsmaskiner *dels ock* ett investeringsanslag av 143 000 kronor för tillbyggnad och ändring av anstaltens verkstadsavdelning.

Beträffande förstnämnda anslagsäskande har styrelsen anfört:

De modeller av vingar, flygplan och andra försöksobjekt, som skola undersökas i den nu i det närmaste färdigställda höghastighetstunneln, måste av hållfasthetsskäl tillverkas huvudsakligen av stål. För denna tillverkning har försöksanstalten, då dess verkstad saknar därför erforderliga maskiner, räknat med hjälp från enskilda industrier. Erfarenheten har emellertid nu visat, att det är hart när omöjligt att finna någon verkstad, som är villig åtaga sig ifrågavarande arbeten. De avböjande svaren på försöksanstaltens förfrågningar hava motiverats med brådskande egna arbeten och brist på kompetent arbetskraft. Det är därför nödvändigt, att erforderliga verktygsmaskiner anskaffas till anstalten, så att anstalten själv kan utföra ifrågavarande arbeten. De härför lämpligaste maskinerna, kopieringsfräs- och kopieringsslipmaskin, torde emellertid dels för närvarande vara omöjliga att anskaffa, dels betingade så höga pris, att i första hand enklare och billigare maskiner böra komma i fråga. Erforderliga dylika maskiner äro förslagsvis 1 universal fräsmaskin med minst omkring 1 000 mm bordrörelse, 1 planslipmaskin med samma bordrörelse samt en mindre kopieringsfräsmaskin för mindre arbetsstycken, samtliga med tillbehör. Kostnaden för dessa maskiner inklusive tillbehör beräknas enligt offerter uppgå till i runt tal 70 000 kronor.

Då försöksanstalten för närvarande saknar planslipmaskin samt endast förfogar över *en* större fräsmaskin (dock med endast 750 mm bordrörelse), har anstalten redan tidigare måst beställa en del andra arbeten vid främmande verkstäder. Det har då ofta varit omöjligt att få arbetena utförda på andra villkor än på löpande räkning till ett pris av kronor 6: 50—7: 50 per timme. Försöksanstalten har därför i många fall måst vidkännas betydligt högre tillverkningskostnader, än om tillverkningen kunnat ske inom egen verkstad. Då anstaltens egna tillverkningsbehov vissa tider äro mycket brådskande men å andra sidan äro rätt fluktuerande, har anstalten för att permanent sysselsätta den erforderliga arbetarstammen måst tillgripa den utvägen att söka utfylla det egna tillverkningsprogrammet med uppdrag utifrån. Anstaltens möjligheter att härvid lämna konkurrenskraftiga anbud hava härvid avsevärt inskränkts av brist på här ifrågavarande verktygsmaskiner. Anskaffning av dessa maskiner skulle därför även i hög grad öka anstaltens möjligheter att hålla arbetarstammen jämnt sysselsatt.

Enär man för närvarande måste räkna med en relativt lång leveranstid, är det önskvärt, att statsmakternas beslut fattas snarast möjligt.

Till stöd för sin hemställan om medel för tillbyggnad och ändring av anstaltens verkstadsavdelning har styrelsen framhållit, att den av utvecklingen av verksamheten vid anstalten betingade utökning av verkstadsavdelningens maskinpark, som redan skett, medfört att belastningen på verkstadsgolvet blivit för stor samt att utrymmet i verkstaden och därtill anslutna förråds-

utrymmen blivit för knappt. Den ökade belastningen å verkstadsgolvet hade medfört, att då arbetsmaskinerna vore i drift kraftiga vibrationer uppstode i detsamma, så kraftiga till och med att risk för golvet utmattning inom en snar framtid kunde föreligga. En stark sprickbildning i bjälklaget hade redan uppstått. Förutom denna risk medförde förhållandet ett mycket menligt inflytande på arbetsresultatet i maskinerna. En med kraftigare bjälklag försedd utbyggnad av verkstadsavdelningen vore sålunda erforderlig. Byggnadsstyrelsen hade verkställt utredning rörande erforderlig omändring och tillbyggnad av verkstadsavdelningen samt därvid beräknat kostnaderna härför till 143 000 kronor. Tillbyggnaden förutsatte, att den nuvarande gavelväggen revs bort. Med hänsyn till uppvärmningen av lokalerna under ombyggnadstiden vore det, för att icke tillbyggnadskostnaderna skulle fördyras, enligt anstaltsstyrelsens mening önskvärt att större delen av byggnadsarbetet kunde utföras under den varmare årstiden. För att detta skulle medhinnas under år 1945 borde medel bliva tillgängliga redan denna vår genom anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Byggnadsstyrelsen, som den 6 oktober 1944 av Kungl. Maj:ts bemyndigats verkställa utredning rörande tillbyggnad av verkstadsavdelningen vid flygtekniska försöksanstalten, har med skrivelse den 6 februari 1945 överlämnat av arkitekten L. E. Lallerstedt, vilken på uppdrag av styrelsen verkställt utredningen, såsom resultat därav upprättade och av anstaltens överdirektör godkända sex stycken ritningar. I skrivelsen har byggnadsstyrelsen meddelat, att den planerade tillbyggnaden vore tänkt som en utbyggnad av verkstadsavdelningen med två fack, varigenom bland annat snickeri- och mekaniska verkstaden erhöles ökat utrymme för sin maskinpark och kunde flyttas från sin nuvarande förläggning i byggnaden, där genom den tunga belastningen stark sprickbildning uppstått i bjälklaget. Styrelsen har vidare uppgivit, att kostnaderna för byggnadsföretaget av arkitekten beräknats till 143 000 kronor, därav för nybyggnadsarbeten 90 000 kronor, för ombyggnadsarbeten 8 000 kronor, för målning 4 000 kronor, för flyttning av maskiner och spån-sug 3 000 kronor, för värme, sanitet och ventilation 12 000 kronor, för elektrisk installation 17 000 kronor och för diverse, oförutsett samt ritningar och administration 9 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har förklarat sig intet hava att erinra mot vare sig ritningarna eller kostnadsberäkningen.

Vid beräkningen av det av 1943 års riksdag beviljade anslaget å 317 000 kronor till utrustning och inredning av byggnaden för en höghastighetstunnel vid flygtekniska försöksanstalten kalkylerades icke med några kostnader för anskaffning av maskiner för tillverkning av sådana försöksmodeller som skulle provas i tunneln. Styrelsen för anstalten säger sig ha räknat med att för denna tillverkning kunna anlita enskilda industriföretag. Såsom framgår av styrelsens nyss återgivna skrivelse torde emellertid denna förväntan icke komma att infrias. För att tunneln, som inom den närmaste tiden blir färdig att tagas i bruk, skall kunna fylla sin funktion erfordras således åtgärder

*Departements-
chefen.*

som möjliggöra för anstalten att i annan ordning tillgodose sitt behov av försöksmodeller. Styrelsen har härutinnan föreslagit, att anstalten måtte för- ses med maskiner för egen modelltillverkning samt att för ändamålet måtte anvisas ett anslag å 70 000 kronor. Då någon annan och bättre lösning av problemet icke lär vara för handen samt den ifrågasatta maskinanskaff- ningen även i andra hänseenden synes vara till fördel för anstaltens verk- samhet, biträder jag styrelsens förevarande förslag.

Beträffande anstaltsstyrelsens hemställan om medel för om- och tillbygg- nad av anstaltens verkstadslokaler framgår av utredningen, att dessa lokal- utrymmen redan nu knappast äro tillräckliga samt att en stark sprickbild- ning uppstått i bjälklaget. Jag vill vidare framhålla, att det av mig nys för- ordade tillskottet till anstaltens maskinpark medför ökat behov av verkstads- utrymmen. Med hänsyn härtill förordar jag, att anslag för ändamålet äskas av riksdagen. Mot det beräknade beloppet, 143 000 kronor, har jag intet att erinra.

Då maskinerna torde kunna beställas och byggnadsarbetena igångsättas så snart medel för ändamålet anvisats av riksdagen och utan avbidan på den tidpunkt när medlen bliva disponibla, synes vad anstaltsstyrelsen anfört icke utgöra tillräckliga skäl för att upptaga anslagen i fråga på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Flygtekniska försöksanstalten: Anskaffning av vis- sa maskiner under tionde huvudliteln för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av kronor 70 000, dels ock till Om- och tillbyggnad av flygtekniska försöks- anstaltens verkstadsavdelning å kapitalbudgeten, statens all- männa fastighetsfond, för budgetåret 1945/46 anvisa ett in- vesteringsanslag av kronor 143 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt för- ordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Lindenbaum.